

2. Криминология: учебник для вузов / ред. В. Д. Малков. – Издание второе, переработанное и дополненное. – М.: ЮСТИЦИНФОРМ, 2006. – 215 с.
3. Зелінський А.Ф. Криминологія: навч. посібник. – Х.: Прапор, 2000. – 240 с.
4. Криминология: Курс лекций / Г. С. Семаков. – К.: МАУП, 1999. – 295 с.
5. Дрьомін В. М. Криминологія. Навчально-методичний посібник / В. М. Дрьомін, Ж. В. Мандриченко, Т. В. Мельничук, Ю. О. Стрелковська, А. І. Марчук, А. М. Ізовіта, С. А. Ілько, Н. О. Федчун, В. Я. Цитряк. – Одеса: Національний університет «Одеська юридична академія», 2015. – 144 с.
6. Закалюк А. Курс сучасної української кримінології: у 3-х книгах. Кн. 1. – К.: Видавничий дім «Ін Юре», 2007.
7. Даньшин И. Н. Введение в криминологическую науку / И. Н. Даньшин. – Х., 1998. – 142 с.
8. Долгова А. И. Криминология: учеб. для вузов / А. И. Долгова. – М., 1999. – 272 с.

УДК 343.1:343.983

ЛЕМЕЩЕНКО Анастасія

РОЛЬ ТЕХНІКО-КРИМІНАЛІСТИЧНИХ ЗАСОБІВ В КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ

В кожній сучасній правовій державі боротьба зі злочинністю в цілому та успішне розслідування, розкриття та попередження кримінальних правопорушень є найважливішим та пріоритетним напрямком правоохоронної діяльності, яка в свою чергу повинна здійснюватися на високому науково-технічному та професійному рівнях. Правопорушення (як будь-яка інша дія або бездіяльність), яке сталося в умовах об'єктивної дійсності, породжує зміни в навколишньому середовищі. Криміналістика називає такі зміни «слідами». Названі сліди, як правило, причинно пов'язані з подією, яка призвела до їх утворення, вони несуть в собі інформацію про цю подію, тобто про осіб, які приймали участь, бачили чи якимось іншим чином обізнані щодо її деталей та наслідків, що вона спричинила. Отже, ці сліди несуть в собі доказову інформацію, корисну і важливу для ефективного та швидкого розслідування кримінального провадження. Для того, щоб зібрати, отримати та використати цю інформацію, дані сліди необхідно спершу виявити, вилучити, зафіксувати та, звичайно, дослідити. Ця задача часто вирішується під час проведення слідчих (розшукових) дій чи оперативно-розшукових заходів, як правило, за допомогою різних науково-технічних засобів та методів, що зокрема використовуються криміналістичною технікою.

Поняття криміналістичної техніки можна віднести до перших наукових категорій, з яких почав розроблюватися понятійний апарат криміналістики. Виникнення й розвиток криміналістичної техніки в історичному аспекті обумовлені двома причинами: по-перше, прогресивним збільшенням потреб боротьби зі злочинністю, по-друге, досягненнями науки та техніки, що дозволяють задовільнити цю необхідність. Спершу крим-

ніалістича техніка носила назву «кримінальна» або «поліцейська» та вбирала в себе практично весь потенціал використовуваних на той час знань в цілях розслідування та розкриття злочинів [3, с. 61].

Криміналістична техніка як структурний елемент криміналістичної науки являє собою систему наукових положень і розроблюваних на цій основі техніко-криміналістичних прийомів, методів і рекомендацій по їх застосуванню в процесі збирання, дослідження і використання доказової інформації з метою встановлення дійсних обставин, учасників і характеру розслідуваної події [3, с. 62].

Теоретичною основою криміналістики в цілому та криміналістичної техніки зокрема займалися такі зарубіжні вчені класичної школи, як: С. О. Богородський, Р. С. Белкін, Л. Є. Владімірова, І. Д. Галенін, Є. П. Іщенко, Г. К. Сінілов, В. П. Хомколов, та багато інших, а також сучасні вчені: О. О. Алексєєва, А. В. Миrowsька, М. А. Пясковський, В. Я. Редєцька, Л. Д. Удалова, П. В. Цимбал, Н. П. Яблоков та інші.

Криміналістична техніка, як розділ науки криміналістики, має свою систему, яка складається з галузей:

- основи криміналістичної техніки (загальні положення);
- судова фотографія, відеозапис та кінозйомка;
- судова трасологія;
- судова балістика;
- техніко-криміналістичне дослідження документів;
- криміналістичне дослідження письма (судове почеркознавство);
- ідентифікація людини за ознаками зовнішності (судова габіто-скопія);
- криміналістичне дослідження матеріалів, речовин та виробів;
- криміналістична реєстрація (криміналістичний облік) [2, с. 49].

До системи криміналістичної техніки входять також криміналістична фоноскопія та одорологія.

Техніко-криміналістичні засоби, прийоми, методи класифікують за різними підставами (в криміналістичній літературі переважно йдеться про поділ засобів).

За джерелом походження або за виникненням розрізняють такі групи техніко-криміналістичних засобів і методів:

- 1) розроблені в інших галузях науки й техніки і запозичені криміналістикою;
- 2) розроблені в криміналістиці спеціально для збирання і дослідження доказів.

За призначенням (метою використання) виділяють техніко-криміналістичні засоби, прийоми і методи, призначені для:

- 1) збирання, попереднього вивчення доказів, фіксації ходу і результатів слідчих (розшукових) дій;

- 2) дослідження в лабораторних умовах речових доказів під час проведення криміналістичних експертиз;
- 3) ведення криміналістичних обліків (автоматизованих пошуково-інформаційних систем);
- 4) профілактики злочинів та створення умов, що сприяють їх розкриттю [5, с. 52–53].

Певним видом криміналістичних наборів є пересувна криміналістична лабораторія (ПКЛ) – це автомобіль спеціального призначення із розміщеним у його кузові комплексом приладів і апаратів, різними криміналістичними комплектами для оперативного проведення досліджень не покидаючи місця події [4, с. 60].

Саме тому тема «Криміналістична техніка» завжди буде актуальною, так як використання техніко-криміналістичних засобів і методів сприяє найбільш повному збору всього необхідного спектру можливих в кожному конкретному кримінальному провадженні доказів та як логічний висновок – швидкому, ефективному та повному розслідуванню кримінального правопорушення.

Розкриття кожного кримінального провадження та здійснення принципу невідворотності кримінальної відповідальності є найефективнішим заходом попередження будь-яких правопорушень, тим самим криміналістична техніка відіграє роль у попередженні правопорушень.

Криміналістична техніка має велике значення в попередженні злочинів. Розробка спеціальних захисних науково-технічних засобів та методів попередження злочинності є завданням криміналістичної науки.

Технічні засоби профілактики розробляються на підставі вивчення та узагальнення слідчої, оперативно-розшукової та експертної практики, виявлення причин та умов, що сприяли вчиненню злочинів. Важливим є вивчення типових способів вчинення певних видів злочинів з метою розробки науково-технічних засобів протидії злочинності.

Відмінність технічних засобів профілактики від інших криміналістичних засобів полягає в тому, що вони застосовуються до виникнення злочинного діяння. Використання таких засобів і методів має превентивний характер, вони перешкоджають вчиненню злочину або допомагають його виявленню [6, с. 42].

Однак, роль криміналістичної техніки в профілактиці правопорушень не обмежується лише її використанням в цілях найшвидшого виявлення та розкриття правопорушень. В певних випадках застосування засобів та методів криміналістичної техніки органами досудового розслідування, оперативними підрозділами, спеціалістами дозволяє виявити всі можливі обставини, які створюють сприятливі умови для вчинення кримінальних правопорушень.

Література:

1. Кримінальний кодекс України: від 05 квітня 2001 року / Верховна Рада України. – Офіц. Вид. // Відомості Верховної Ради України. – 2001. – № 25–26. – Ст. 131.
2. Криміналістика: питання і відповіді: навч. посіб. / за ред. А. В. Кофанова, О. Л. Кобилянського, Я. В. Кузьмічова та ін. – К.: Центр учбової літератури, 2011. – 280 с.
3. Криміналістика (криміналістична техніка): курс лекцій / за ред. П. Д. Біленчука, А. П. Гель, М. В. Салтевського, Г. С. Семакова. – К.: МАУП, 2001. – 216 с.
4. Криміналістика: підручник / В. В. Пяковський, Ю. М. Чорноус, А. В. Іщенко, О. О. Алексєєв та ін. – К.: «Центр учбової літератури», 2015. – 544 с.
5. Криміналістика: навч. посіб. / за ред. А. Ф. Волобуєва, О. О. Волобуєвої, О. А. Самойленко та ін. – К.: КНТ, 2011. – 504 с.
6. Криміналістика: підручник: 2-ге вид., переробл. і допов. / за ред. В. Ю. Шепітька. – К.: Концерн «Видавничий Дім «Ін Юре», 2004. – 728 с.

УДК 343.9.01

П'ЯНЕНКО Яніна

ФОНОВІ ЯВИЩА У ДЕТЕРМІНАЦІЇ ЗЛОЧИННОСТІ

Одним із ключових питань, що представляють інтерес для науки кримінології є причини та умови злочинності. Останнім часом все більшої уваги дослідників у детермінації злочинності привертають фонові явища.

Метою даного дослідження є визначення сутності фонових явищ, їх прояв у суспільстві, вплив, місце та значення у детермінації злочинності.

Дані аспекти постійно привертають увагу науковців, зокрема, з них можна виділити роботи, спрямовані на дослідження фонових явищ та детермінантів як загалом, так і окремих їх видів П. Д. Біленчук, А. М. Бойко, О. М. Бучацька, О. Ю. Бусол, В. В. Голіна, Б. М. Головкін, І. М. Даньшин, О. М. Джу́жа, В. І. Кононенко, Д. О. Назаренко та інші.

Кримінологічна наука не містить уніфікованої дефініції, яка б дозволила точно визначити, що ж саме охоплює дане поняття, проте на доктринальному рівні існує низка підходів для розуміння терміну «фонових» явищ та його змісту. Так, у навчальному посібнику за редакцією О. М. Джу́жи вказане поняття розуміється, як негативні соціальні явища і процеси, від яких прямо залежить рівень, структура, динаміка, характер та географія злочинності [1, с. 116]. Б. М. Головкін визнає фонові явища послаблюючим фактором офіційних регуляторів суспільних відносин, шляхом звууження сфери їх впливу, підсилюючи інтенсивність і збільшуючи межі згубного впливу неправових норм та інститутів, сприяючи, таким чином, масовому порушенню моральних і правових приписів [2, с. 80–81]. Хоча, викладенні підходи до визначення фонових явищ дещо різняться, проте спільним для них є те, що вони існують паралельно зі